

Kurk
Lietuvai

Kaip padėti
mokykloms tapti
darnesnėmis?

Rekomendacijos

Projekto vadovė

Julija Skerniškytė

2023 09

Įžanga

2023 m. kovo – rugsėjo mėnesį Vilniaus švietimo pažangos centras „EDU Vilnius“ ir „Kurk Lietuvai“ vykdė projektą „Darnumas Vilniaus švietimo įstaigose“, kurio tikslas – geriau suprasti, kas vyksta darnumo srityje Vilniaus savivaldybei priklausančiose ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigose, ir kokios paramos joms reikia. Projekto metu buvo sukurtas mokyklų darnumo matavimo įrankis įgyvendintas įrankio pilotinis tyrimas, kuriame dalyvavo 53% Vilniaus mokyklų. Piloto rezultatai parodė, kokios darnumo iniciatyvos vykdomos mokyklose, kaip mokyklos supranta darnumą bei temos aktualumą. Apklaustų mokyklų vadovai nurodė, su kokiais iššūkiais susiduria darnesnėmis siekiančios tapti mokyklos ir kokios paramos reikėtų siekiant progreso šioje srityje. Remiantis pilotinio tyrimo išvadomis bei konsultacijomis su mokyklų vadovais, šiame dokumente pateikiamos suformuotos rekomendacijos suinteresuotoms šalims (EDU Vilnius, Vilniaus miesto savivaldybei ir jos įstaigoms). Dokumente aprašomos pagrindinės kliūtys, su kuriomis susiduria mokyklos ir pagal tai suformuluoti veiksmai, kurių imtis galėtų atitinkamai suinteresuotos šalys.

Turinys

Įžanga	1
Finansiniai įrankiai	1
Infrastruktūra	2
Laikas ir ištekliai	2
Motivacija ir suinteresuotumas	3
Informacija ir žinios	3
Metodinė pagalba	5
Gerosios praktikos	5
Dialogas su mokyklomis	5
Savivaldybės politika	5
Bendruomenės įsitraukimas	6
Paslaugų tiekėjų įtraukimas	6
Atliekų tvarkymas	6

Finansiniai įrankiai

Finansavimo problemos buvo įvardytos kaip svarbiausia kliūtis, trukdanti mokykloms tapti darnesnėmis. Pagal pilotinio tyrimo rezultatus, mokyklos susiduria su sunkumais gauti finansavimą darnumo projektams, ypač mokyklos infrastruktūros atnaujinimo projektams. Finansavimo stoka mokykloms neleidžia pasiekti išsikeltų darnumo tikslų ir įgyvendinti gerųjų praktikų. Viešosios konsultacijos su mokyklų vadovais metu taip pat pastebėta, jog darnumo projektuose, kuriuose dalyvauja mokyklos, trūksta realios finansinės pagalbos, kuri leistų mokyklai pagerinti infrastruktūrą.

Rekomendacija: tobulinti egzistuojančius finansavimo įrankius arba sudaryti mokykloms galimybę naudotis kitais finansiniais ištekliais skirtais išskirtinai mokyklų darnumo projektams. Savivaldybės administracija, jai pavaldžios įstaigos bei kitos suinteresuotos šalys gali investuoti į mokyklų infrastruktūros atnaujinimo projektus bei

mažesnio masto projektus, kurie galėtų būti laikomi darnumo iniciatyvomis (pvz., infrastruktūros dviračių laikymui plėtrą, žaliųjų erdvių kūrimą, atliekų rūšiavimui reikalingos infrastruktūros įrengimą ir kt.).

Rekomendacija: šviesti mokyklas, jog dalį darnumo praktikų galima įgyvendinti be papildomo finansavimo.

Kai kurios iniciatyvos skirtos mokyklos išteklių taupymui reikalauja tik sąmoningumo iš mokyklos bendruomenės ir gali būti įgyvendinamos be papildomo finansavimo. Pilotiniame tyrime dalyvavo mokyklos, kurios nurodė, jog: turi visą rūšiavimui reikalingą infrastruktūrą, tačiau mokykloje dar trūksta rūšiavimo kultūros; mokyklos viduje išrūšiuoja atliekas, tačiau tai ar jos išmetamos į tinkamus kontenerius priklauso nuo valymo personalo sąmoningumo; neturi jokių iniciatyvų tvariam judėjimui skatinti arba maisto švaistymo prevencijai; palaiko minimalius arba jokių ryšių su mokyklos bendruomenės grupėmis. Pokyčiui pasiekti nebūtinai reikalinga finansinė pagalba (pvz., papildomi finansiniai ištekliai neįdiegs mokykloje rūšiavimo kultūros ar nesuaktyvins ryšių su bendruomene).

Infrastruktūra

Tinkama mokyklos infrastruktūra yra esminė sąlyga mokyklai būti darnia institucija. Pagal tyrimo rezultatus, iš 128 mokyklų dalyvavusių tyrime didžioji dauguma (71%) nėra renovuotos / modernizuotos per pastaruosius penkerius metus. Infrastruktūros problemos identifikuotos kaip antras svarbiausias trikdys mokykloms siekiant tapti darnesnėmis institucijomis. Seni, nerenovuoti pastatai riboja mokyklų galimybes būti darniomis. Pilotinio tyrimo metu surinktuose komentaruose mokyklos nurodė, jog jų pastatams trūksta funkcionalumo, jie nėra pritaikyti pagal darnumo ir universalaus dizaino principus (pvz., nepritaikyti neįgaliesiems). Be to, viešosios konsultacijos metu paminėta, kad ne visi renovacijos darbai atliekami remiantis tvarumo principu (pvz., po renovacijos netolygus šildymas pastate, greitai aptikti gedimai ir pan.).

Rekomendacija: apsvarstyti galimybę atnaujinti dar nerenovuotas mokyklas. Mokyklų renovacija turėtų apimti darbus, įgalinančius mokyklas:

- tvariai naudoti energiją (pvz., geresnis šilumos ir vėdinimo sistemos valdymas, saulės baterijų ar kitų atsinaujinančių energijos šaltinių įdiegimas, gerai izoliuoti langai ir durys);
- puoselėti prieinamumą, t. y., infrastruktūra turėtų būti atnaujinama pagal universalaus dizaino principus, užtikrinant jos prieinamumą visiems;
- naudotis žaliomis erdvėmis edukaciniais tikslais, t. y., mokyklos teritorijoje turėtų būti galimybė įrengti žaliąją erdvę (pvz., pievą, žalią kiemelį, šiltnamį), kuri būtų naudojama moksleiviams susipažinti su gamta / aplinka, mokytis lauke.

Įgyvendinant renovacijos darbus taip pat svarbu užtikrinti, jog jie būtų tvarūs (t. y., pasirinktos medžiagos statyboms ir vidaus interjerui būtų perdirbamos, ekologiškos, ilgai tarnaujančios).

Laikas ir ištekliai

Trečioji svarbiausia kliūtis mokykloms siekiant tapti darnesnėmis yra laiko ir išteklių stoka. Dažnai tiek pilotiniame tyrime, tiek viešosios konsultacijos metu minėtas žmoniškųjų išteklių ir laiko trūkumas dėl didelių mokytojų darbo krūvių, laiko trūkumo įsigilinimui ir projektų įgyvendinimui, darnumo integravimui į pamokas ir kitas mokyklos veiklos sritis.

Viešosios konsultacijos metu išreikštas nuogąstavimas, kad mokykloms darnumo projektams neskiriami papildomi žmogiškieji ištekliai ir „viską tenka daryti patiems“, greta savo pagrindinių funkcijų, kas reikalauja papildomų resursų. Įstaigose dažnai trūksta etatų arba darbuotojų atlikti pirminėms mokyklos funkcijoms, tad su darnumo praktikomis susijusios papildomos funkcijos lieka neįgyvendintos, ypač mažesnėse įstaigose.

Be to, 62% tyrime dalyvavusių mokyklų neturi paskirto vieno, už visas darnumo veiklas mokykloje atsakingo žmogaus, 20% mokyklų turi tokį žmogų, tačiau tai nėra pagrindinė jo funkcija. Mokyklų atstovai tyrimo metu surinktuose komentaruose taip pat paminėjo ekspertų pagalbos poreikį ruošiant mokyklos darnumo plėtros planą, nustatant veiklos prioritetus ir kryptis, kurios formuotų darnią mokyklos veiklą.

Rekomendacija: įgalinti mokyklas naudotis darnumo ekspertais. Šie ekspertai gali būti svarbūs partneriai mokykloms siekiant veiksmingai išspręsti žmogiškųjų išteklių problemas ir plėtoti darnumo projektus. Savivaldybė gali imtis iniciatyvos kurti darnumo ekspertų tinklą, kuris būtų prieinamas visoms mokykloms. Šis tinklas galėtų susidėti iš patyrusių specialistų, atstovaujančių skirtingus sektorius, kurie teiktų konsultacijas ir kitus resursus mokykloms.

Rekomendacija: įgalinti mokyklas įdarbinti darnumo veiklų koordinatorius. Toks specialistas galėtų padėti mokykloms integruoti darnumo principus į strateginius mokyklų planus, parengti mokyklos darnumo strategiją ir koordinuoti projektus, kurie šiandien koordinuojami skirtingų mokyklos darbuotojų.

Motyvacija ir suinteresuotumas

Motyvacijos stoka buvo įvardytas kaip trečias svarbiausias trikdys siekiant darnumo mokyklose. Pasak tyrimo rezultatų, motyvacijos veikti darnumo srityje trūksta ne tik mokytojams, bet ir administracijai ir mokiniams. Mokytojai ir administracija pasigenda motyvuojančių priemonių, ypač didelio darbo krūvio kontekste. Pilotinio tyrimo dalyviai paminėjo, jog mokytojų motyvacijai kelti būtinos žinios, mokymai (žr. „*informacija ir žinios*“) bei priemonės keisti mokytojų požiūrį, skatinti naujovių priėmimą, o ne pasipriešinimą joms. Motyvacijos trūkumas mažiau darnioms įstaigoms yra didesnis iššūkis nei darnesnėms įstaigoms (kurioms dažniau trūksta finansinių išteklių).

Nesuinteresuotos imtis veiksmų kai kuriose srityse (pvz., maitinimo ar atliekų tvarkymo) mokyklos gali būti todėl, jog į šias mokyklos veiklos sritis yra įtrauktos trečiosios šalys – paslaugų tiekėjai – ir darnumas šiuo atveju, mokyklų atžvilgiu, yra tiekėjų atsakomybė (žr. *paslaugų tiekėjų įtraukimas*).

Rekomendacija: parengti motyvuojančius įrankius pakelti mokyklų suinteresuotumo lygį veikti dėl darnumo. Vienas iš būdų motyvuoti mokyklas gali būti sukurtas mokyklų darnumo matavimo įrankio įveiklinimas. Tikslingai naudojamas įrankis (suteikiant mokyklos grįžtamąjį ryšį apie tobulinti galėtų motyvuoti mokyklas įsivertinus situaciją ilgainiui ją pagerinti. Mokyklos, atitinkančios tam tikrus darnumo kriterijus, įvertintus naudojantis įrankiu, galėtų būti viešai apdovanotos už savo pastangas, taip motyvuojant tiek jas, tiek kitas mokyklas. Mokyklas motyvuoti galėtų ir pozityvių gerųjų praktikų pavyzdžiai (žr. „*gerosios praktikos*“) bei motyvacija iš steigėjo (žr. „*savivaldybės politika*“).

Informacija ir žinios

Informacijos ir žinių trūkumas apie tai, kas yra darnumas, kodėl tai svarbu, kaip įgyvendinti darnias praktikas yra penktas dažniausiai kylantis iššūkis mokykloms. Mokyklų atstovai dažnai minėjo, jog iššūkį kelia nepakankamai suprantama „darnumo“ sąvoka, vyraujantys skirtingi šios sąvokos supratimai, skirtumai tarp „darnumo“ ir „tvarumo“. Pilotinio tyrimo rezultatai atskleidė, kad mokyklos turi skirtingus supratimus apie tai, kas gal būti laikoma „labai darnia“ institucija ar tik „iš dalies darnia“ institucija. Be to, darnumo pagrindai yra ketvirtas pagal populiarumą paramos poreikis.

Profesinio tobulėjimo darnumo srityje pasiūla yra penktoji labiausiai mokyklos reikalinga paramos sritis. Vadovai išreitingavo mokymų poreikį, pirmenybę teikdami šioms temoms: darnumo pagrindai, visuminis požiūris į darnumą, ir darnios mokyklos bendruomenės kūrimas. Taip pat mokyklos išreiškė poreikį mokymams apie darnumo temų integravimą į ugdymo turinį.

Rekomendacija: organizuoti temą aktualizuojančias ir informuotumą apie darnumą mokykloje didinančias kampanijas. Tai gali būti vykdoma įvairiomis formomis: organizuojant renginius, konferencijas (kuriuose pranešimus skaito ekspertai, mokyklos dalijasi gerosiomis praktikomis), dirbtuves mokyklose, leidžiant naujienlaiškius ir kt.

Rekomendacija: suteikti mokytojams ir administracijai profesinio tobulėjimo darnumo srityje galimybes. Mokymai, seminarai mokytojams ir mokyklų administracijai galėtų būti orientuoti į tai, kas yra darnumas, koks yra švietimo ir mokyklų vaidmuo įgalinant darnų vystymąsi, kas yra visuminis mokyklos požiūris į darnumą bei kaip mokykloms puoselėti tokį požiūrį. Tokie mokymai galėtų būti ne tik būdas gauti reikalingą informaciją ir žinias bet ir motyvuoti veikti darnumo srityje.

Rekomendacija: paruošti informacijos rinkinį mokykloms apie tai, ką reiškia būti darnia / labai darnia mokykla, siekiant suvienodinti sąvokos „darnumas mokykloje“ supratimą. Šiai rekomendacijai įgyvendinti galima remtis projekte naudotu visuminio mokyklos požiūrio į darnumą modeliu, pagal kurį mokyklos skatinamos darnumą integruoti į šešias mokyklos veiklos sritis:

1) Vizija ir valdymą (darnumas paminimas kaip mokyklos vertybė ar siekiamybė, mokykla turi konkrečius darnumo tikslus ir įgyvendinimo rodiklius, į išsikeltus mokyklos darnumo tikslus įtraukta visa mokyklos bendruomenė, mokykloje yra vienas už darnumo veiklas atsakingas darbuotojas, kuris koordinuoja visas su darnumu susijusias veiklas).

2) Bendruomenės ryšius (prasmingai įtraukti skirtingas mokyklos bendruomenės grupes į mokyklos sprendimų priėmimą ir mokyklos veiklas, užtikrinti, jog mokiniai įsitraukia tiek bendrai į mokyklos sprendimų priėmimo procesus, tiek į darnumo veiklas).

3) Tvarumo praktikas:

- Energijos ir vandens taupymas (naudoti atsinaujinančius energijos šaltinius, įvesti elektros taupymo praktikas, pvz., kai tik įmanoma nenaudoti dirbtinės šviesos, naudoti elektrą taupančias lemputes, išjungti nenaudojamus elektroninius prietaisus, vietoje kondicionieriaus atverti langus, išjungti šildymo / vėsinimo sistemą, kai ši nereikalinga, įrengti reguliuojamą termostatą, naudoti jutiklinius šviestuvus, naudoti rekuperacinę vėdinimo sistemą, rengti priminimus apie energijos ir vandens taupymą, sekti elektros ir vandens suvartojimo tendencijas, taikyti vandenį taupančias apželdinimo praktikas, įrengti vandenį taupančius maišytuvus ir tualetus).
- Atliekų tvarkymas (turėti aiškias taisyklės dėl nešiukšlinimo, sąmoningai mažinti bendrų atliekų šiukšlinių skaičių ir turėti visą rūšiavimui reikalingą infrastruktūrą, užtikrinti, jog viduje išrūšiuotos atliekos patenka į atitinkamus konteinerius (kai tokie konteineriai prieinami mokyklai)).
- Tvarus vartojimas (skatinti antrinį žaliavų panaudojimą mokykloje, pvz., sugadinto popieriaus pernaudojimą, daiktų mainus tarp mokinių / bendruomenės, daugkartinio naudojimo butelių ir maisto dėžučių naudojimą).
- Tvarus maitinimas (tiekti maitinimą švediško stalo principu, sekti, kiek maisto mokykloje išmetama, užtikrinti, jog maisto atliekos atskiriamos nuo bendrų atliekų, sudaryti galimybę mokiniams nesuvalgytą maistą išsinešti ar suvartoti vėliau, paaukoti mokykloje nesunaudotą maistą labdarai, maitinimui naudoti mokyklos sode / darže užaugintą derlių).
- Tvarus judėjimas (tirti kokiais būdais mokiniai ir darbuotojai atvyksta į mokyklą / išvyksta iš jos, stengtis užtikrinti mokyklos teritorijos saugumą pėstiesiems ir dviratinkams, turėti tinkamą infrastruktūrą dviračiams ir paspirtukams saugiai laikyti mokyklos teritorijoje, kitais būdais skatinti tvarų judėjimą (pvz., sukuriant dalijimosi automobiliu tinklą).
- Aplinka (esant galimybei turėti žaliąją erdvę mokyklos teritorijoje, kuri būtų prižiūrima ir pritaikyta pamokoms vesti, skatinti kitų mokyklos teritorijoje ar toliau esančių žaliųjų erdvių naudojimą mokymuisi, bioįvairovės stebėjimui, sudaryti sąlygas bioįvairovės puoselėjimui mokyklos teritorijoje (pvz., apželdinti teritoriją, rengti paukščių, vabzdžių buveines ir kt.), skatinti šiltnamių, sodų ar daržų rengimą mokykloje ir jų naudojimą, skaičiuoti mokyklos šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo kiekį).

4) Profesinį tobulėjimą (kelti mokytojų ir administracijos kvalifikaciją darnumo srityje, ugdant jų įgūdžius ir žinias integruoti darnumą į mokyklos veiklos sritis).

5) Ugdymo turinį (integruoti darnumo temas į visus mokomuosius dalykus).

6) Mokymo ir mokymosi būdus (naudoti tokius mokymo(si) būdus kaip tarpdisciplininis mokymasis, patirtinis mokymasis).

Metodinė pagalba

Pilotiniame tyrime mokyklų vadovai išreiškė didelį mokymo priemonių ir metodinės medžiagos darnumo tema poreikį mokytojams ir darbuotojams, indikuodami, jog nėra iki galo aišku, kaip integruoti darnumo temas į skirtingų dalykų pamokas.

Rekomendacija: bendradarbiaujant su švietimo ir darnaus vystymosi ekspertais sukurti į darnumą orientuotus pamokų planus ir metodinę medžiagą mokytojams. Ši metodinė medžiaga turėtų atitikti atnaujinto ugdymo turinio bendrąsias programas ir būti prieinama visų mokyklų mokytojams.

Gerosios praktikos

Pasak tyrimo rezultatų, trečioji sritis, kurioje mokykloms labiausiai reikia pagalbos, yra gerieji pavyzdžiai, kaip darnumo praktikos yra taikomos mokyklose. Dalijimasis gerosiomis praktikomis gali būti naudingas mokyklų informuotumui gerinti (padėti geriau suprasti kokius poelgiai, iniciatyvos yra skatintinos) ir motyvacijai kelti (įkvėpti veikti parodyt jog mokyklos gali įgyvendinti darnumo praktikos).

Rekomendacija: identifikuoti gerąsias praktikas ir įgalinti dalijimąsi jomis. Mokyklų vadovai aprašė mokyklose taikomas gerąsias praktikas pilotiniame tyrime – tai galėtų padėti identifikuoti praktikas, kuriomis verta pasidalinti su kitomis Vilniaus mokyklomis. Dalintis gerosiomis praktikomis galima organizuojant socialinių tinklų kampanijas, parengiant trumpus vaizdo reportažus apie mokykloje taikomas darnumo praktikas, leidžiant leidinius aprašančius gerus pavyzdžius. Ilguoju laikotarpiu vertėtų apsvarstyti mechanizmo, kuris leistų mokykloms periodiškai dalintis savo gerosiomis praktikomis, sukūrimą (pvz., periodiškai organizuojami susitikimai su mokyklų atstovais, sukurtas tinklalapis ar forumas, kita platforma, kurioje mokyklos gali dalintis savo patirtimis).

Dialogas su mokyklomis

Viešosios konsultacijos metu vadovai paminėjo, jog norisi lygiavertiškumo tarp mokyklų ir savivaldybės administracijos, pripažįstant, jog mokyklos yra lygiavertės diskusijų partnerės, į kurių idėjas ir siūlymus turėtų būti atsižvelgta. Pilotiniame tyrime keletas mokyklų minėjo sunkumus komunikuojant su savivaldybe ir jos įstaigomis, iliustruodami juos „nesusikalbėjimu“ dėl atliekų rūšiavimo konteinerių ar saulės elektrinių.

Rekomendacija: savivaldybės administracijai ir jos institucijoms įtraukti mokyklas į dialogą sprendžiant klausimus susijusius su mokyklų infrastruktūra, transportu, atliekų rūšiavimu ir pan. Tokio dialogo metu būtina išklausti mokyklų atstovus, suprasti jų poreikius ir pasiūlymus, įtraukti juos į sprendimų priėmimo procesą. Toks ryšys gali padėti išvengti problemų ir užtikrinti, kad savivaldybėje priimti sprendimai būtų visapusiškai vertingi.

Savivaldybės politika

Tiek tyrimo dalyviai, tiek viešojoje konsultacijoje dalyvavę mokyklų atstovai akcentavo, jog mokyklų motyvacijai veikti darnumo srityje svarbi yra steigėjo (savivaldybės administracijos) pozicija.

Mokykloms norisi aiškumo apie savivaldybės lūkesčius – ar savivaldybė turi darnių mokyklų viziją, kaip praktiškai atrodo „darni mokykla“, kokias darnumo praktikas taikomas mokyklose norėtų matyti savivaldybės administracija. Komunikacija apie tai įneštų daugiau aiškumo ir labiau motyvuotų mokyklas. Viešosios konsultacijos metu išreikštas pasiūlymas, jog savivaldybės administracija galėtų turėti už darnumo veiklų mokyklose koordinavimą atsakingą pareigybę.

Viešosios konsultacijos metu mokyklų atstovai išreiškė lūkestį, jog savivaldybė padėtų mokykloms tapti darnesnėmis priimdama tam tikrus sprendimus (pvz., sutvarkant atliekų rūšiavimo infrastruktūrą visų mokyklų teritorijoje, užtikrinant tinkamą bazinę infrastruktūrą).

Taip pat mokykloms svarbu suprasti kokias darnumo praktikas taiko pati savivaldybės administracija, ar darnumas yra savivaldybės prioritetas ir kaip to siekiama. Aiški komunikacija apie pačios savivaldybės administracijos nuostatas ir veiksmus darnumo srityje mokykloms gali būti ženklas, jog tai svarbu.

Rekomendacija: savivaldybės administracijai nustatyti su mokyklų darnumu susijusius tikslus, turėti viziją. Mokykloms svarbu suprasti ko iš mokyklų darnumo srityje tikisi steigėjas, todėl savivaldybės administracijai rekomenduojama aptarti kokios darnumo praktikos turėtų būti skatinamos Vilniaus mokyklose (pvz., sukurti darnios mokyklos modelį) ir komunikuoti tai mokykloms.

Rekomendacija: sukurti darnumo darbo grupę savivaldybės mastu. Ši darbo grupė galėtų susidaryti iš savivaldybės atstovų, mokyklų atstovų, tėvų, darnumo srityje veikiančių organizacijų. Tokia darbo grupė galėtų padėti savivaldybės administracijai parengti darnių mokyklų viziją, iškelti tikslus mokykloms ir prižiūrėti, kaip mokyklose įgyvendinamos darnumo iniciatyvos.

Rekomendacija: savivaldybės administracijai aiškiai komunikuoti apie savo darnumo iniciatyvas. Darnumo temos aktualizavimas savivaldybės lygmeniu padėtų motyvuoti mokyklas, parodytų joms, jog tai yra svarbus prioritetas. Tai ko savivaldybės administracija tikisi iš mokyklų darnumo srityje turėtų būti susieta su visos savivaldybės darnumo tikslais.

Bendruomenės įsitraukimas

Darnūs bendruomenės ryšiai yra svarbi darnumo mokykloje sudedamoji dalis. Mokyklos dažnai kaip kliūtį progresui darnumo srityje įvardijo bendruomenės pasyvumą ir nepakankamą įsitraukimą į mokyklos veiklas. Mokyklos kelia klausimus kaip stiprinti bendruomenės sąmoningumą ir motyvaciją, kaip įtraukti bendruomenę, pritraukti darnumo svarbą suprantančius bendruomenės narius į mokyklos veiklas. Anot pilotinio tyrimo rezultatų, mokyklos dažnai bendradarbiauja su mokinių tėvais, kitomis švietimo įstaigomis, tačiau daug rečiau su gyventojais ar nevyriausybinėmis organizacijomis.

Rekomendacija: skatinti mokyklos bendruomenės įsitraukimo iniciatyvas, ypač tokias, kurios kvieštų gyventojus bendradarbiauti su mokykla. Mokyklos gali būti skatinamos įsteigti apdovanojimus ar kitaip skatinti bendruomenės narius aktyviai įsitraukti į mokyklos veiklą. Savivaldybės administracija gali skatinti mokyklas tapti atviromis bendruomenei ir jos idėjoms, įtraukti įvairias bendruomenės grupes į mokyklos sprendimų priėmimų procesus, darnumo iniciatyvas.

Paslaugų tiekėjų įtraukimas

Mokyklos ne visada jaučiasi atsakingos už tai, kas vyksta mokyklos pastate, kadangi į kai kuriuos procesus yra įtrauktos trečiosios šalys. Dažnu atveju pilotinio tyrimo metu mokyklų direktoriai negalėjo atsakyti į klausimus apie konkrečias darnumo praktikas, ypač maitinimo srityje, pvz., ar maisto atliekos atskiriamos nuo bendrų atliekų. Viena iš to priežasčių galėtų būti tai, jog atsakomybę už mokyklos maitinimo paslaugas, o kartu ir už maisto atliekų tvarkymą, turi maitinimo paslaugos tiekėjas ir / ar atliekų tvarkymo paslaugos tiekėjas. Panaši situacija iškyla kalbant ir apie elektros energijos naudojimą – mokyklos gali nesijausti suinteresuotos taupyti elektrą, kadangi dažnai už ją nemoka pačios.

Rekomendacija: į dialogą apie mokyklų darnumo praktikas įtraukti ir paslaugų tiekėjus. Iš pilotinio tyrimo rezultatų ir viešosios konsultacijos su mokyklų direktoriais paaiškėjo, jog trūksta bendravimo, apsiikeitimo informacija tarp mokyklos administracijos ir paslaugų tiekėjų. Dažnai administracijai nėra žinoma kaip pvz., tvarkomi maisto likučiai, kiek elektros energijos mokykloje sunaudojama. Būtina skatinti mokyklas ir paslaugų tiekėjus keistis informacija, imtis bendrų veiksmų ir jausti abipusę atsakomybę puoselėti darnumą.

Atliekų tvarkymas

Iš visų pilotiniame tyrime dalyvavusių mokyklų 7% nurodė, jog nerūšiuoja atliekų mokyklos viduje, nes trūksta rūšiavimo kontenerių ir šiukšliadėžių. Rūšiavimo infrastruktūros trūksta ir pusei mokyklų, kurios nurodė, jog rūšiuoja

atliekas patalpos viduje. Vienos mokyklos vadovas, dalyvavęs viešojoje konsultacijoje, paaiškino, jog mokykloje jau šešerius ar septynerius metus rūšiuojamos atliekos, kiekviename koridoriuje yra po keletą skirtingų atliekų rūšiavimo dėžių, tačiau, kadangi aplink mokyklą nėra rūšiavimo konteinerių, galutiniame rezultate atliekos nėra teisingai rūšiuojamos.

17% mokyklų dalyvavusių tyrime identifikavo, jog neturi atliekų rūšiavimo konteinerių nei mokyklos teritorijoje nei aplink mokyklą, vadinasi šios mokyklos negali tinkamai rūšiuoti atliekų. 35% mokyklų nurodė, jog naudojasi bendrojo naudojimo rūšiavimo konteineriais, o iš jų 28% nurodė, jog šie konteineriai nuo mokyklos teritorijos yra nutolę toliau nei 100 m. atstumu, o tai mokyklos valymo personalui sukelia sunkumų užtikrinti, jog išrūšiuotos atliekos būtų išmetamos į atitinkamus rūšiavimo konteinerius. Per didelį konteinerių atstumą nuo mokyklos teritorijos kaip problemą įvardijo ir viešosios konsultacijos dalyviai.

Taip pat išreikštas pastebėjimas, jog kai kuriais atvejais mokyklose tiesiog nesusidaro toks rūšiuojamų atliekų kiekis, kad mokyklai būtų verta įsigyti atskirą rūšiavimo konteinerį. Be to, viešosios konsultacijos metu akcentuota, jog mokyklos susiduria su sunkumais užtikrinti, kad mokyklos teritorijoje esantys rūšiavimo konteineriai būtų naudojami pagal taisykles. Vienos mokyklos direktorius pasidalino patirtimi, kai į mokyklos rūšiavimo konteinerius, esančius praeinamoje teritorijoje, praeiviai meta netinkamas atliekas ir už tokius veiksmus tenka atsakyti mokyklai.

Rekomendacija: VASA tęsti ir tobulinti „Mūsų mokykla rūšiuoja“ iniciatyvą įtraukiant visas miesto mokyklas, aprūpinant jas rūšiavimui reikalinga infrastruktūra ir taip įgalinant jas rūšiuoti atliekas. Pasiūlymas VASA apsvarstyti kokiais būdais galima išspręsti mokykloms kylančius iššūkius užtikrinti, jog konteineriais naudotųsi tik mokyklos bendruomenė; jog konteineriai būtų nutolę tokiu atstumu, kad mokyklos personalui būtų patogiu išmesti atliekas į tinkamus konteinerius.

Julija Skerniškytė
Projekto vadovė

☎ +370 621 26659
✉ info@kurkl.lt

📍 Upės str. 23,
08128, Vilnius,
Lithuania

🌐 www.kurkl.lt